

Beszélgetés Szabó Sipos Mátéval, a Magyar Állami Operaház karigazgatójával, az Egri Szimfónikus Zenekar vezető karmesterével

– *Mitől más egy zenekar, mint több, egymás mellett zenélő ember, mennyire számít, hogy egy zenekar közösség legyen?*

– Egyáltalán a zenélés az egy közösségi forma. Lehet ugyan egyedül is muzsikálni pl. zongorázni, de együtt jobb. A zene önmagában is ad örömet, monjuk ha zenét hallgatok, de a zene létrehozásának élménye az ennél sokkal felemelőbb. Megosztott öröm a zenélés. A kamarazenélés a legintimebb és egyben legszabadabb ismerkedés két ember között. Nehéz megmondani, hogy miért. Egyrészt a zene egy emocionális művészet, aztán az együttjátéknak, az egymásra hangolódásnak is van egy plusz öröme, az, hogy azt a zeneművet, annak különböző szólamait több ember ugyanabban az időben ugyanazzal az érzésvilággal, vagy egy picit különböző érzésvilággal is egyszerre átélheti és közben átadhatja a másoknak is.

Egyrészt a zene közvetít egyfajta szándékot, amihez mindenképpen oda kell adnia magát az embernek, ahányan csak a zenekarban vannak, megadni magukat a műnek. Ez egy nagyon szép alázat. S ha ráadásul van egy karmester, azt is követni kell. És van a személyes élmény, amit, miközben zenélek, átélek, ami a közösségen belül az én személyes élményem, de közben azt is átélem, hogy milyen a másokra figyelni, a másik szólamát hallani, a másikat követni s nemcsak magát a zeneművet, hanem a muzsikálásnak ezt a kívülről nem hallható együttzengését, amitől működik,

Egy nagyzenekar természetesen annyival szebb és nehezebb, hogy ott nagyon sok egymástól távol ülő embert kell egy közös cél felé terelni és hát a karmesterségnek ez az öröme, ha ez sikerül, s ez a nehézsége, hogy ez tényleg létrejön-e vagy nem jön létre.

Ez a gyakorlatban úgy néz ki, hogy egy gyakorlott zenekar tud együtt zenélni, s többé-kevésbé jól működik. Minél későbbi korok zenéjét játszuk, annál inkább szükség van az irányításra, maga a karmesterség kialakulása is ebből adódott, hogy egy idő után már olyan bonyolult volt a zene, hogy kellett valaki, aki legalább a taktust üsse, hogy együtt muzsikálhassanak. Aztán kialakult az autonóm, alkotó személyiség ebből, hogy nem csak egy taktusverő Jean-Baptiste Lully kellett, aki szegény aztán bele is halt a taktus verésébe, mert ráesett a lábujjára a botja. Kialakult maga a önálló alkotó karmester személyiség. Neki az a legszebb és legnehezebb feladata, hogy elvileg jó zenészeket, akik kiválóan tudják megszólaltatni a darabot, akár hetven különböző, nagyon jó gondolatot erről a zenéről egy adott pillanatban, vagy egy adott előadásra úgy tudjon irányítani, hogy az a saját képzete, illetve az ő 71. elképzelése szerint váljon mindenki számára elfogadhatóvá. Mindezt úgy hogy az a hetven ember azt az egyet érezze akkor a legjobb,

legszebb megoldásnak. És a zenének megvan az a csodálatos lehetősége, hogy van 71 és van 81 jó megoldás is egy-egy zenemű előadásához, csakhát hitelesen kell tenni.

– *Mennyire más egy fővárosi és mondjuk egy vidéki zenekar?*

– Nem mondanám azt, hogy vidéki vagy budapesti, mert ez nem minősít semmit, vannak jó zenekarok, vannak rossz zenekarok, vannak profi együttesek, akik ebből élnek, és a legjobb zenészeket integrálják, de már nem mindig szeretnek muzsikálni és vannak olyanok, akik kedvtelésből csinálják és nagyon szeretik. Én azt tapasztaltam, hogy egy jó zenekar és hangszerjátékot illetően talán kicsit kevésbé képzett zenekar, vagy az együttjátszásban tapasztalatlanabb, de lelkes zenekar között a zenét, mint elérendő célt illetőleg nincs különbség. Mindegyik zenekar ugyanazt szeretné, megközelíteni, megérteni a szerzőt és ezáltal a művet és megszólaltatni az eredményt. A karmester feladata is az, hogy e megértést elősegítse minden eszközzel. Vannak dolgok, amiket meg kell oldani: együtt kell muzsikálni, egy tempóban, megfelelő hangokat megfelelő ritmusban játszani, hangszíneket kell varázsolni, arányokat és a formát létrehozni és ezekkel a kívánt tartalmat közvetíteni. Ez ugyanaz akár egy amatőr, akár egy profi zenekarnál, nem beszélve a hangszertudás különbözőségeiről. A cél ugyanaz, az eszközök is nagyjából ugyanazok, csak az idő a jobbaknál sokkal rövidebb, amíg eljutunk egyről a kettőre. És ami időt megnyerünk azt fel lehet használni arra, hogy még mélyebbre jussunk a hangok, a mű megértésében. Szerencsére a zene mélységeiben korlátlanul lehet kutakodni - minél mélyebbre jutunk, annál meggyőzőbb az előadás. Az idő az sokat jelent.

– *Vannak-e trendek, elvárások a közönség részéről?*

– A közönségnek nem igazán szánok ebben szerepet. Nem a közönség elvárása határozza meg szerencsére azt, hogy a zenemű hogyan szólal meg, hanem a zeneszerző szándéka. És a zeneszerző szándékának megértése a valódi feladat. Természetesen mint minden előadóművészetben van egy interpretálandó műalkotás. Maga a zenemű, amit megírt valaki és azt nekem reprodukálnom kell. Természetesen, a leírt kotta elég szárazan adja vissza a zeneszerző szándékát. Kortárs zene esetén egyszerű a képlet, mert a zeneszerzőt megkeressük és kiderül, hogy mit szeretett volna hallani. Egy nem élő szerzőnél ezt ki kell találni, s ez általában bele van írva a hangok közé. Az, hogy ez rajtam hogyan megy keresztül és ebből én mit emelek ki, számomra mit indít meg, milyen arányokat, milyen tempókat preferálok, a megengedett határokon belül, a zenei mondánivaló milyen aspektusát erősítem, ez az én alkotó személyiségem. Ez a művészet, ettől lesznek különbözőek az előadások, s ezért mondtam, hogy nagyon sokféle dolog befér, de ez nem lehet öncélú. Ha a közönség mondjuk azt szeretné, hogy órákig tartson a finálé akkordja, mert az olyan jól hangzik, vagy szeretnénk hallani azt a jó részt mégegyszer, azért én nem fogom megismételni, Természetesen Beethoven VII. szimfóniájának nem lehet kétszer eljátszani a második tételét, csak azért mert az olyan szép és akkor a közönség tapsol.

A forma úgy kívánja, hogy az egyszer hangozzék el. Ennyiben más ez és persze még

sokmindenben attól a tévéshowtól, ahol a közönség eldöntheti, hogy hogyan fejeződjön be a film.

– *Az egri szimfonikusoknak egy fontos missziója, hogy időről-időre közvetítse a komolyzenét, a kultúrát az egnieknek. Mit sikerült elérni ez elmúlt időszakban, sikerült hagyományokat teremteni?*

– Nagyon fontos érdemnek tartom, hogy a zenekar egy tényező az egri kulturális életben. S ráadásul az egyetlen olyan együttes, amelyik rendszeresen élő komolyzenét közvetít az egyre kevésbé ilyen dolgokhoz jutó közönségnek. Ami a műfajokat vagy a hagyományokat illeti, vannak mostmár hagyományos, rendszeres hangversenyeink és mindegyiknek van egy speciális jellege van. Például a Zenei Világnap-i oratórium koncertek kapcsán a Nemzeti Énekkarral már évtizedes a kapcsolatunk és azt gondolom, ha egy ilyen magas színvonalú együttes még mindig partnerünk a muzsikában, az nagyon fontos dolog. Igyekszünk olyan kiváló szólistákat meghívunk, akik másképp talán nem jönnének Egerbe. De az Adventi hangversenyeken éppen a fiatalokat tudjuk bemutatni a közönségnek, akik Egerből indulnak, vagy ide térnek vissza. S vannak a népszerűbb, inkább a könnyebb irányt kedvelő műsoraink, a Dobó téri koncertek, vagy az újévi koncertek, ez is kell, de nem ezt tekinteném a fő iránynak. Amire még büszke vagyok, ami nyolc év elindult és remélem egyszer újra folytatódhat az a nyári operajátszás Egerben, továbbá azok a nagyon érdekes, néha kuriózum szerű előadások, amiket évről évre létrehozunk, a Gárdonyi G. Színházzal karöltve, amivel a színpad világát és a komolyzenét különleges látványos módon tudjuk keverni. Ezek nagy érdeklődésre tartanak számot, s ebből valóban hagyományt lehet teremteni. Elég sok mindent letettünk a közönség asztalára az utóbbi évtizedben. Gondolunk csak a Szerelmi bájjal, az Élet a holdon bábopera, a Szentiváni éji árnyfantázia, vagy a tavaji különleges Peer Gynt előadásra.

– *A közönség mennyire keresi a komolyzenét manapság? Sok helyütt válságról beszélnek: kevesebbet olvasnak az emberek, kevesebbet áldoznak a kultúrára.*

– Úgy látom, hogy ez is oktatás kérdése, sajnos az oktatásból is kiveszik a komolyzene, mert összekeverik egyfajta művészeti generálszósszal, mert azt mondják, mindegy, hogy rajzol a gyerek vagy furulyán játszik, akkor kap egy kicsit a kultúrából. De ez nem összekeverhető.

A zeneoktatás, hogy egy fiatal ember a zenével kezd foglalkozni a gyakorlatban, hogy az agyát, az érzelmeit a zene útján feljeszti, az hihetetlen pozitív hatású. Nagyon sok országban végeztek erre vonatkozó kutatásokat és erre épületek zenei oktatási szisztémák és nem csak a Kodály-módszer, amit a világon egyébként sokkal többre becsülnek, mint manapság nálunk. Tehát ott működnek fejlődnek ezek, nálunk pedig most kezdenek leépülni a zeneoktatás tartópillérei. A zeneiség, hogy zenével foglalkozik egy gyerek, az olyan mértékben fejleszt az érzelmi intelligenciáját, az agyának a működését, a világlátását, a kapcsolatát más egyéb tárgyakkal, ami mással nem elérhető és ezáltal egy gazdagabb, jobb felfogóképességű, érzelmeiben is sokkal differenciáltabb emberré fejlődik.

Ezt csak a zene által lehet létrehozni. Az, hogy képzőművészettel is foglalkozik, agyagot, vagy sző, ezek is nagyon jó dolgok, vizuális készséget, a kézügyességet fejlesztik, de ezt a fajta érzelmi intelligenciát a zene fejleszti a legjobban. Nagyon nagy veszteség, ha ezt nem aknázzuk ki! A boldogság zene nélkül nem jön létre. A gyerekeken keresztül még lehetne ezt közvetíteni. Ezért nagyon szomorú, hogy itt van az Egri Szimfonikus Zenekar és itt van Eger környékén rengeteg település, nagyobb város is, s gyakorlatilag az itt töltött tizenegynéhány évem alatt nagyon nehezen akar működni az, hogy ez a zenekar a környékre elvihető legyen és közvetítse az élő zenét, amit nem kap meg a mai fiatalság még a városokban sem.

Hihetetlen nagy élmény látni, ahogy egy kisgyerek spontán és előítélet mentesen a zenére, de mi rontjuk el aztán őket. Azzal, hogy elzárjuk a sokszínű csapatot. Például elkezdük a gyerekeknek nyalókát adagolni, sárgarépa helyett és akkor előbb-utóbb csak a nyalókát fogja szeretni, s nem azért, mert az olyan jó, hanem mert azt szokta meg. Ha sárgarépát is kapna, akkor természetesen azt is szeretné. Csak most úgy állunk, hogy adagoljuk a nyalókát, majd egyszer csak azt látjuk és aztán hangoztatjuk, hogy sajnos csak a nyalókára van igény és a sárgarépára nincsen. És ez a hazugság. Ha a kultúráról van szó, akkor meg kifejezetten fondorlatos, önpusztító büntetés.

A gyerekeknek, mindegy, hogy népzene, jazzt, Sosztakovicst, Mozartot, popzenét, vagy Kurtágot hallgat, neki lehet mindez egyenrangúan örömteli, nem minősíti, nem akar még különbséget tenni, hanem mint élményt éli át. Ugyanúgy szeretheti az egyiket, mint a másikat. A saját gyerekeimnél tapasztalom, hogy milyen jó ha ez nincs elválasztva. Ha egy idő után a rádióból, a presszókban a tévéből csak egyfajta zenei irányultságot kap, egy idő után ahhoz szokik hozzá és nem ismeri meg, nem kezd érdeklődni azután, ami nagyobb figyelmet igényel, vagy egy kicsit más hangzásvilág. Ezt tudnánk mi ellensúlyozni, s azt gondolom, hogy egy regionális zenekarnak az az alapvető feladata, hogy a kultúrának, a zenének azt a szeletét, ami csak ilyen módon közvetíthető, elvigye az emberekhez. A nagyzenekari koncert átélése közönségként nem mérhető a CD-n hallgatott koncerttel, még akkor sem, ha a CD-n hallgatott koncert esetleg jobb minőség vagy esetleg szakmailag kifinomultabb. A koncertnek az emóciója, az ott életrekelő zene – hetven ember energiája közvetít valamit – nem hasonlítható a hangszóróból szólóhoz.

– *A 45 éves évfordulót hogyan ünnepelhette a közönség?*

– Az ünnepi évad lassan véget ér. Két nagyobb koncertünk volt a tavasz folyamán. Az egyik az ünnepi évfordulós Filharmóniai koncert, és márciusban a Tavaszi Fesztivál nyitókoncertje. Mindkét hangversenyre nagyszabású műsorral készültünk. Ritka szép kuriózum volt Puccini első operájának a Le Villi-nek koncertszerű előadása egy kis szcenikával nagyszerű szólistákkal, az Operaház énekkarának közreműködésével.

Ezután a két koncert után be kellett zárni a kaput az év hátralévő részére. Egyszerűen a zenekar támogatottsága ebben a városban olyan, hogy erre a két koncertre futotta.

Amikor szimfonikus zenekarról beszélünk, akkor a világ zenekulturával foglalkozó része tudja, hogy mit jelent fenntartani egy szimfonikus zenekart, hány évig kell ehhez tanulni, mennyibe kerül egy koncert, stb.

Magyarországon 100-700 millió forintból élnek a agyobb hivatásos zenekarok. Ehhez jönnek még a szponzori pénzek. Egerben jelenleg 6-9 millió forintot áldoz a város szimfonikus zenekarára, ami két-három nagyobb állófogadás költsége.

Ebben nem sikerült előrelépniünk, ha ez így marad, a kultúrának ez a szelete is elvész Egerből. A létezés körülményeit illetőleg gyakorlatilag ugyanott tartunk, mint öt évvel ezelőtt. Ennek ellenére hiszek a zenekar egyedülálló fontosságában, gyermekeink filharmóniksabb jövőjében és Eger mindenre hálás közönségében.

A zenekar története

Az Egri Szimfonikus Zenekar 1963-ban alakult a Gárdonyi Géza Gimnázium színvonalasan működő ifjúsági zenekarának nyomdokain. A Megyei Művelődési Központban otthonra talált, jelenleg több mint 50 tagú együttest főleg zenetanárok, katonazenészek és főiskolai hallgatók alkotják. Az együttzenélés örömeiből fakadó lelkesedés mára a zenekart Eger és a megye kulturális életének meghatározó szereplőjévé tette. Repertoárja felöleli a zenekari irodalom barokktól napjainkig terjedő széles skáláját, de szívesen kalandozik az opera, operett és musical világába is. Az együttes tevékeny részt vállal az egri Gárdonyi Géza Színház zenés darabjainak bemutatásában. Nyári szabadtéri hangversenyei üde színfoltok a város idegenforgalmi életében. A neves hazai és külföldi vendégművészekkel és kórusokkal fellépő együttes szakmai elismertségét számos meghívás, zenei díj és dicséret kritika fémjelzi.

A zenekar első karmestere Farkas István volt, aki közel 30 éven át vezette a társulatot. 1989-ben Gémesi Géza vette át a karmesteri pálcát, a repertoárt oratóriumokkal, nagyzenei romantikus és kortárs darabokkal bővítette.

A zenekar jelenlegi vezető karmestere Szabó Sipos Máté 1996-tól irányítja a művészeti munkát. Tevékenységével új perspektívák nyíltak a zenekar szakmai fejlődésében.

A zenekar jelenleg egyesületi formában működik, de regionálisan ugyanazt a funkciót tölti be, mint a hivatásos zenekarok. Ifjúsági, ismeretterjesztő műsorokkal rendszeresen szerepel Gyöngyösön, Hatvanban, Hevesen, de immár hagyományosnak nevezhetők a belapátfalvi Újévköszöntő Koncertek is.

Hangversenyeiken visszatérő vendégek a Magyar Állami Operaház énekművészei: Bazsinka Zsuzsanna, Kertesi Ingrid, Miklósa Erika, Szüle Tamás, Fokanov Anatolij...) és neves hangszeres szólisták (Bogányi Gergely, Szabadi Vilmos, Ránki Dezső, Avraam

Vasziliosz...) és kiváló kórusok (Nemzeti énekkar, Debreceni Kodály Kórus). Az Egri Fesztiválbalettel közös produkcióik nagy közönségsikernek örvendenek.

A zenekar eredményei

– A Kulturális Minisztérium által adományozott Háromszoros Kiváló Együttes cím elnyerése

- 1968. Miniszteri dicsérő oklevél
- 1968. MSZBT oklevél és plakett
- 1969. Megyei Tanács Művelődésügyi Osztályának nívódíja
- 1971. Kiváló Együttes cím
- 1973. Heves Megyei Tanács Művészeti díja
- 1973. Népművelési Intézet nívódíja
- 1974. Kiváló Együttes cím
- 1976. Népművelődési Intézet nívódíja
- 1977. Kiváló Együttes cím végleges elnyerése
- 2006. Prima Díj

Hangfelvételek

– *Premier* címmel a 3M cégcsoport finanszírozásával Karácsonyi és Újévi szórakoztató felvételek

– Az Eszterházy Károly Főiskola által rendelt CD felvétel *Bordalok* címmel

Forrás: <http://egrizimfonikusok.hu>

Szabó Sipos Máté

1964. november 13-án született Budapesten. Általános- és középiskolai tanulmányait a fővárosban végezte. Hatévesen kezdett zongorázni, és szinte minden hangszeren kipróbált.

1985–95 között a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola hallgatója volt, ahol először karvezetői, ének- és zeneelmélet tanári diplomát szerzett, majd kitüntetéssel végzett Lukács Ervin karmesterképző osztályában is.

1989–2000 között a Nemzeti Énekkar énekese és szólamvezetője volt. 1994-ben a Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar asszisztens karmestere.

A Magyar Televízió által 1995-ben megrendezett karmesterversenyen a hetedik helyezést szerezte meg. 1998-ban a Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekara asszisztens karmesterévé választotta.

1994-től 2004-ig adjunktusként a Zeneművészeti Egyetem karvezetés tanára, 2000–2003 között a Debreceni Kodály Kórus művészeti vezetője volt.

A Bartók Béla Nemzetközi Kórusverseny művészeti bizottságának tagja, a Magyar Állami Operaház karigazgatója és karmestere.

1995 óta az Egri Szimfonikus Zenekarnak vezetőkarfestere.

Együtteseivel és több neves zenekar vendégeként dirigál hangversenyeket, operaelőadásokat itthon és külföldön egyaránt (Ausztria, Csehország Lengyelország, Németország, Olaszország, Mexikó, Svájc).

Forrás: www.egriszifonikusok.hu, www.opera.hu

Bérczessy András

